

LAUSUNTO

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
LsN Jyrki Jauhiainen

17.4.2020

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 45/2020 vp – lakivaliokunnan asiantuntijakuuleminen 17.4.2020 – yhteenveto ja arvio kirjallisista lausunnoista ja muusta valiokunnassa käydystä keskustelusta

Oikeusministeriö lausuu vastineena lakivaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden huomautusten johdosta seuraavan.

MTK: Esitys on kannatettava ja hyvin tarpeellinen. MTK pyytää lakivaliokuntaa selventämään esitettyä poikkeuslakia siten, että laissa tai sen esitöissä nimenomaisesti todettaisiin etäosallistumisen sallimisen korvaavan perinteisen kokouksen järjestämisvelvollisuuden. Päätösvalta yhdistyksen sääntömääräisen kokouksen järjestämisestä vain etäyhteyden avulla tulisi antaa kokouksen koolle kutsuvalle yhdistyksen hallitukselle.

Arvio: Pelkkään etäosallistumiseen perustuva kokous poikkeaa olennaisesti yhdistystoiminnan periaatteista ja siihen voi liittyä niin merkittäviä ongelmia, että ei ole perusteita sen käyttöönottoon yhdistyksissä väliaikaisessa laissa (HE:n perustelut s. 14 viimeinen kappale). Pelkkään etäosallistumiseen perustuva kokous voi esimerkiksi vaikuttaa merkittävästi yhdistyksen jäsenistön ja hallituksen välisiin voimasuhteisiin sekä jäsenten keskinäisiin voimasuhteisiin tavalla eikä tällaisia vaikutuksia ole voitu arvioida. Väliaikaista poikkeuslakia ei ole voitu valmistella näin merkittävän muutoksen edellyttämällä tavalla. Ei muutosta.

Heikki Halila: Pitää lakiehdotusta tarpeellisenä erityisesti yhtiöiden mutta myös yhdistysten kannalta. HE:ssä on liioiteltu tarvetta saada lainsäädäntötoimin aikaan väliaikaisjärjestelyjä yhdistyksen ja valtuutettujen kokousten sujuvoittamiseksi. Säännökset ovat kuitenkin tarpeellisia mm. sen vuoksi, että kaikissa yhdistyksissä ei tunneta nyt syntyneessä tilanteessa avautuvia mahdollisuuksia. Yhdistysoikeuden periaatteista mainitsemaansa nojautuen toteaa, ettei ole huomauttamista lakiehdotuksen 5 §:n 1, 3 ja 4 momenttien osalta. Kysyy, onko tarkoituksena se, että heinäkuussa sääntöjen mukaan pidettävää kokousta ei voitaisi siirtää syyskuun loppuun? Näin ei tulisi olla. Vieroksuu sitä, että valtuutettujen kokouksessa voisi käyttää asiamiestä, mutta koska ehdotuksen mukaan edellyttää hallituksen päätöstä ja asiamiehenä voi olla vain toinen valtuutettu, ei ehdota muutosta. Yhdistyksen kokouksen osalta ehdottaa lakiin täydennystä, jonka mukaan hallitus voi valtuutuksen sallimisesta päättäessään päättää myös asiamiehille asetettavista kelpoisuusvaatimuksista (esim. että puoluekokouksessa asiamiehen on oltava puolueen perusjärjestön jäsen).

Arvio: Lakiehdotuksen mukaan hallitus voi joko sallia valtuutetun käytön tai olla sitä sallimatta, joten hallitus voi käytännössä myös asettaa sellaisia perusteltuja edellytyksiä, jotka ovat myös yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisia. Ei ehdoteta muutosta 2 momenttiin. Valiokunnan lausunnon perusteluissa voi todeta seuraavasti:

Yhdistyksen tarkoitukseen ja toimintaan perustuen esimerkiksi puolueyhdistyksen hallitus voi edellyttää, että puoluekokouksessa asiamiehen on oltava puolueen perusjärjestön jäsen.

Kokouksen lykkäysmahdollisuuden suhteen ei ole perustetta kohdella eri tavoin yhdistyksiä, joiden sääntömääräinen kokous on pidettävä 31.8.2020 mennessä. Ehdotuksen 5 §:n 1 momentin ensimmäinen virke ehdotetaan muutettavaksi muotoon:

Yhdistyslain 20 §:n 1 momentista poiketen yhdistyksen kokous, joka sääntöjen määräyksen mukaan tulisi järjestää **elokuun** 2020 loppuun mennessä, voidaan sääntöjen estämättä pitää syyskuun 2020 loppuun mennessä.

SAK pitää esitettyjä määräaikaista lakimuutoksia tarpeellisina ja kannattaa niiden pikaista voimaansaattamista. SAK:n mukaan olisi toivottavaa todeta, miten tai millä aikataululla toimitaan, mikäli käy ilmeiseksi, ettei kokouksia voida järjestää edes syyskuun loppuun mennessä pandemian ja kokoontumisrajoitusten kestäessä ennakoitua pidempään. SAK:n mukaan tulisi sallia yhdistysten kokousten järjestäminen myös täysin etäyhteydellä/etäkokouksena ilman, että edellytetään osan kokousedustajista olevan paikan päällä fyysisessä kokouspaikassa.

Arvio: Ehdotettu voimassaolo perustuu tämän hetken arvioon koronavirustilanteesta; tilanteen kehittymistä seurataan ja tarvittaessa, mahdollisimman hyvissä ajoin mietitään ”laajennetun keinovalikoiman” voimassaolon jatkoa uudella lain muutoksella (ks. HE:n 10. kohta. Suhde perustuslakiin ja sääätämisyjärjestykseen, erityisesti s. 27). Ei muutosta.

Pelkästä etäkokouksesta ks. arvio edellä MTK:n kommentin kohdalla. Ei muutosta.

Perussuomalaisten mukaan olisi tarkoituksenmukaista jatkaa yhdistyksen kokoukselle annettavaa määräaikaan vuoden loppuun asti, jolloin yhdistysten kevätkokoukset voitaisiin pitää syyskokousten yhteydessä, mikäli tilanne tuolloin mahdollistaa niiden normaalin pitämisen.

Arvio: Voimassaolon jatkamisesta ks. arvio edellä SAK:n kommentin kohdalla. Ei muutosta.

SDP toteaa, että esitetyt poikkeusajan lisäykset yhdistyslain osalta ovat tarpeellisia ja kannatettavia. Mikäli kokoontumisrajoitukset ovat edelleen voimassa elokuussa 2020, tulee ajankohtaiseksi selvittää, sallitaanko puolueille etäosallistuminen ennen kokousta (ennakko-osallistuminen – vrt. valtiollisiin asioihin vaikuttamaan pyrkiviä yhdistyksiä normaalioloissa koskeva raja, jonka mukaan etäosallistuminen mahdollista vain kokouksen aikana). On epäselvää mahdollistaako yhdistyslain 17 §:n 2 momentin ehdotus myös puoluekokouksen järjestämisen etäosallistumisen kautta (esim. SDP:n puoluekokous elokuussa).

Arvio: Lakiehdotuksen mukaan yhdistyksen hallitus voi sallia 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun osallistumisen kokoukseen postitse taikka tietoliikenneyhteyden tai muun teknisen apuvälineen avulla, vaikka tällaista menettelyä ei ole sallittu säännöissä ja vaikka yhdistys ei ole hyväksynyt tätä varten lain 30 §:ssä tarkoitettua äänestys- ja vaalijärjestystä. Yhdistyslain 17 §:n 2 momentin mukaan tällainen osallistumisoikeus voi olla vain kokouksen aikana, jos yhdistyksen varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen. Ei muutosta. Tarvittaessa valiokunnan lausunnon perusteluissa voi selvyiden vuoksi todeta seuraavasti:

Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentilla ei poiketa yhdistyslain 17 §:n 2 momentin vaatimuksesta, jonka mukaan yhdistyksessä, jonka varsinaisena tarkoituksena on valtiollisiin asioihin vaikuttaminen, etäosallistumisoikeus voi olla vain kokouksen aikana.

SOSTE: Kannattaa ja kiittää oikeusministeriötä siitä, että aiemmassa valmisteluvaiheessa antamamme palaute on hallituksen esityksessä huomioitu ja valmisteluprosessi on kiireestä huolimatta toteutettu järjestöt hyvin huomioiden.

Vasemmistoliiton mukaan olisi toimivampaa pyrkiä tilanteeseen, jossa lakimuutos mahdollistaa poikkeustilan ajaksi kevät- ja syyskokousten yhdistämisen. Tällöin vuoden lopulla pidettävässä syyskokouksessa voitaisiin käsitellä samat asiat kuin alun perin on ollut tarkoitus käsitellä kevät kokouksessa. Mikäli yhdistyslain muutos tehdään nyt esitetyssä muodossa, voi tämä johtaa esimerkiksi Vasemmistoliiton osalta siihen, että puoluevaltuuston kokous on järjestettävä syyskuun lopulla ja uusi puoluevaltuuston

kokous noin 5 viikon kuluttua marraskuun alussa. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista puolueen toiminnan tai yleisesti yhdistystoiminnan kannalta.

Arvio: Lakiehdotuksen voimassaolon osalta ks. arvio edellä SAK:n kommentin kohdalla. Väliaikaista sääntelyä ehdotetaan vain siltä osin kuin se on välttämätöntä yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksen päätöksentekoa varten. Säännöistä riippuen yhdistys voi myös aikaistaa syyskokousta. Ei muutosta.

Vihreät pitää esitettyä lakia perusteltuna ja toivoo sen pikaista voimaansaattamista. Pitää 10 %:n äänileikkuria ongelmallisena pienissä, alle 19 henkilön kokouksissa, joissa raja sulkee kokonaan pois mahdollisuuden käyttää asiamiestä, mikäli asiamiehen itsensä katsotaan sisältyvän 'yhteenlaskettuun äänimäärään' tilanteessa, jossa asiamies itsekin on yhdistyksen jäsen tai valtuutettu. Esittää lakia muutettavaksi siten, että asiamies voi aina edustaa (itsensä ohella) yhtä muuta jäsentä tai valtuutettua.

Arvio: Ehdotuksen 5 §:n 2 momentin mukaan asiamiehenä olevan jäsenen oma ääni otetaan huomioon 10% osuutta laskettaessa. Momentin tarkoitus on helpottaa asiamiehen käyttöä kokoontumisrajoitusten ja terveydensuojelutarpeiden noudattamiseksi. Momentin viimeisen virkkeen äänileikkurisäännön tarkoitus on yhdistyksen sisäisten valtasuhteiden säilyttämiseksi rajoittaa hallituksen päätösvaltaa sen suhteen, miten pitkälle menevän valtakirjojen keräämisen hallitus voi sallia (HE:n perustelut s. 14 toiseksi viimeinen kappale). Momentin tarkoitus ei ole muuten helpottaa asiamiehen käyttämistä yli sen, mitä yhdistyslaista ja säännöistä seuraa.

Jos kokousosallistujia on alle 20, kokous on käytännössä riittävän helppo järjestää esim. kahdessa eri huoneessa, joiden välillä on videoyhteys. Käytännössä kokouksen pitämisen kannalta riittävään "videoyhteyteen" riittää tietokone tai matkapuhelin/huone ja Teams-, hangouts-, skype- tms. palvelu. Poikkeusjärjestelyistä on keskusteltu oikeusministeriön Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020 -työryhmässä eikä siellä ole tuotu esiin tällaisia käytännön ongelmia. Ei muutosta.

Allianssi pitää esitettyjä yhdistyslain väliaikaisia muutoksia ja niiden välitöntä voimaansaattamista välttämättöminä. Pyytää valiokuntaa harkitsemaan voimassaoloajan (30.9.2020) pidentämistä esimerkiksi vuoden 2020 loppuun asti. Ehdottaa myös, että huomioidakseen poikkeusolojen päättymisajankohdan epävarmuuden tai poikkeusolojen mahdollisen toistumisen valiokunta päättäisi tarkastella nyt annettavan lain voimassaolon pidentämisen tarvetta esimerkiksi 1-2 kuukautta ennen sen voimassaolon päättymistä.

Arvio: Lakiehdotuksen voimassaolon ja sen jatkamisen osalta ks. arvio edellä SAK:n kommentin kohdalla.

Asianajajaliitto kannattaa ehdotettua väliaikaista lakia ja pitää lain kiireellistä voimaantuloa tärkeänä. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, osa yhdistyksistä on jo lykännyt yleensä kevätkokouksessa päätettävät asiat yhdistyksen vuoden 2020 syyskokoukseen, eikä lain ole tarkoitus koskea näitä yhdistyksiä. Tätä ei ole laissa eikä hallituksen esityksessä perusteltu, mikä voi aiheuttaa kysymyksiä siirtämisen oikeutuksesta. Asianajajaliitto esittääkin, että lakivaliokunta ottaisi asiaan kantaa.

Arvio: HE:n nykytila-perusteluissa (s. 14) todetaan vain, että "osa yhdistyksistä on jo lykännyt yleensä kevätkokouksessa päätettävät asiat yhdistyksen vuoden 2020 syyskokoukseen, joten näillä yhdistyksillä ei ole enää vastaavaa tarvetta." Hallituksen esityksen laatimisen yhteydessä näistä tilanteista mainittiin keskustelussa oikeusministeriön Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020 -työryhmän kanssa ja arveltiin, että siirrot ovat perustuneet yhdistyksen hallituksen huolellisuusveloitteen mukaiseen kokonaisarviointiin siitä, mitä yhdistyksen säännöt mahdollistavat, minkälaisia asioita on päätettävänä, mitkä ovat terveydensuojelulliset tarpeet yhdistyksen jäsenkunta huomioon ottaen, sekä arvioon, että siirrosta ei aiheudu vahinkoa yhdistykselle eikä sen jäsenille. Ministeriöön on tullut myös suoria yhteydenottoja esim. hengityselinsairaiden järjestöltä, jossa terveydensuojelulliset tarpeet ymmärrettävästi olivat korostuneet päätöksenteossa. Edellä kuvailtu kokonaisarviointi on tehtävä yhdistyskohtaisesti, minkä vuoksi ei ole perusteita kaavamaisesti todeta kaikkia lykkäyksiä jälkikäteen lainmukaisiksi. Ei muutosta.

Asianajajaliiton mukaan toinen yhdistykset keskenään yhdenvertaisempaan asemaan saattava vaihtoehto olisi pidentää määräaika esimerkiksi vuoden 2020 loppuun. Jos tämä ei ole mahdollista, lakivaliokunnan olisi suositeltavaa ottaa kantaa siihen, miksi määräpäivä on juuri 30. syyskuuta 2020.

Arvio: Lain voimassaoloajan pidentämisen osalta ks. edellä arvio SAK:n kommentin yhteydessä. Määräajan jatkaminen 30.9.2020 asti on tarpeen, koska tilinpäätöksen laatiminen viivästyy ainakin osassa yhteisöistä kesäkuun 2020 loppuun ja yhteisöstä riippuen kokouskutsu- ja kokousjärjestelyt voivat kestää 1-3 kuukautta (HE:n perusteluiden s. 25 neljännen kappaleen lopussa). Ei muutosta.

Asianajajaliiton mukaan valiokunnan olisi perusteltua kirjoittaa informaatioesitystä auki myös, että mikäli yhdistyksen kokous päädytään siirtämään, kokouksen asiat tulee siirtää kokonaisuudessaan.

Arvio: Kysymykseen siitä, voidaanko siirtää vain osa sääntömääräisen kokouksen asioista, sovelletaan yhdistysoikeuden yleisiä periaatteita ja yhdistyskäytäntöä. Ei muutosta.

Asianajajaliitto kiinnittää huomiota myös siihen, että yhdistyksen valtuutettujen kokouksessa ei yleensä voi käyttää asiamiestä, koska valtuutetun tehtävä on luonteensa vuoksi henkilökohtainen luottamustehtävä. Tämän muuttamiselle ei ole lähtökohtaisesti perusteita poikkeusoloissa.

Arvio: Käytännössä yhdistyksillä voi olla tarve asiamiehen käytön sallimiseen myös valtuutettujen kokouksessa (ilmenee myös muista lausunnoista). Luottamusasemaan liittyvää poikkeamaa ei ole, kun asiamieheksi voi nimetä vain toisen valtuutetun. Ei muutosta.

Asianajajaliiton mukaan esitys ei ole yksiselitteinen sen osalta, miten etäosallistuminen tulisi suhteuttaa mahdollisuuteen osallistua kokoukseen fyysisesti tai asiamiehen välityksellä.

Arvio: Lakiehdotuksen mukaan etäosallistuminen on vain osallistumisvaihtoehto: hallitus voi sallia Yhdistyslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitetun etäosallistumisen, vaikka siitä ei määrättäisi säännöissä. Ei muutosta. Mainitun 17 §:n 2 momentin mukaan ”kokoukseen voidaan ----osallistua myös postitse taikka tietoliikenneyhteyden tai muun teknisen apuvälineen avulla kokouksen aikana tai ennen kokousta.” Jos jäsenellä ei ole valmiuksia etäosallistumisvälineen käyttämiseen, hänellä voi käytännössä olla ”digiaavustajana” avustaja tai asiamies (yhdistyslaki ei salli avustajan käyttämistä fyysisessä kokouksessa, minkä rajoituksen noudattamista ei käytännössä voi valvoa etäosallistumisessa). Ei muutosta. Valiokunnan lausunnon perusteluissa voi tarvittaessa todeta seuraavan:

Yhdistyksen johdon huolellisuusveloitteen mukaista on huolehtia siitä, että yhdistyksen jäsenkunta huomioon ottaen kaikilla jäsenillä käytännössä on riittävä mahdollisuus osallistua yhdistyksen kokouksen päätöksentekoon. Tällöin voi esimerkiksi olla tarpeen sallia asiamiehen käyttäminen lakiehdotuksen 5 §:n 3 momentissa tarkoitettua etäosallistumisessa.

Asianajajaliitto esittää harkittavaksi, että hallitus voisi tarvittaessa vahvistaa myös väliaikaisen äänestys- ja vaalijärjestyksen kutsuessaan yhdistyksen kokouksen koolle ja salliessaan etäosallistumisen. Asianajajaliitto esittää harkittavaksi, että lakivaliokunta ottaisi kantaa ainakin keskeisiin tapoihin järjestää etäosallistuminen mukaan lukien kaikkien jäsenten ajantasainen etäosallistuminen ja ennen kokousta tapahtuva etäosallistuminen.

Arvio: Yhdistyslain yleisten periaatteiden mukaista on, että hallitus valitsee ja valmistelee etäosallistumiskeinot niin, että jäsenillä käytännössä on riittävä mahdollisuus osallistua päätöksentekoon (johdon huolellisuusveloite). Tämän lakiehdotuksen valmistelussa ei ole voitu yksityiskohtaisesti selvittää, minkälaisia yhdistysten käyttöön ottamat etäosallistumiskäytännöt ovat. Ei muutosta säännökseen, mutta valiokunnan lausunnon perusteluissa voi todeta seuraavan:

Yhdistyksen johdon huolellisuusvelvoitteen mukaista on valita ja valmistella etäosallistumiskeinot niin, että jäsenillä käytännössä on riittävä mahdollisuus osallistua yhdistyksen kokouksen päätöksentekoon. Mallia voidaan ottaa esimerkiksi äänestys- ja valijärjestyskäytännöistä. Sama koskee etäosallistumista valtuutettujen kokoukseen.

Asianajajaliiton mukaan lakiehdotuksen perustelujen kohta 9 (Voimaantulo) ja lakiehdotuksen 8 §:n teksti ja perustelut osin ristiriidassa. Voimaantulon ajankohdaksi esitetään 30.4. mutta 8 §:n perustelujen mukaan tämän lain mukaisen kutsun tässä laissa tarkoitettuun kokoukseen voi toimittaa, kun eduskunta on hyväksynyt lain.

Arvio: Lakiehdotuksen 8 §:n 2 momentin mukaan ”Tätä lakia sovelletaan sellaiseen kokoukseen, johon kutsu on toimitettu aikaisintaan 30 päivänä huhtikuuta 2020 ja joka pidetään tämän lain voimassa ollessa.” Huhtikuun viimeinen päivä on otettu esitykseen ennen kuin oikeusministeriön tiedossa oli, että eduskunnan vastaus voidaan saada nopeamminkin eli 24.4.2020.

Kysymys on ollut esillä TaV:n kuulemisessa 17.4. aamupäivällä, missä yhteydessä oikeusministeriö on ehdottanut päivämäärän aikaistamista 24.4.2020. Siirtymäsäännöksessä on kysymys siitä, että kutsu lain voimaan tulon jälkeen pidettävään kokoukseen, jossa hydynnetään väliaikaisen lain etäosallistumismahdollisuuksia, voidaan toimittaa jo ennen lain voimaantuloa. Itse kokousta ei voi pitää ennen lain voimaantuloa. Nimenomainen päivämäärä laissa on tarpeen, jotta soveltamisen ajankohta käy ilmi julkaistavasta säädöskokoelmasta. Näin on toimittu aiemminkin, esimerkiksi OYL:n voimaannpanolain (625/2006) 9 §:n 2 momentissa: ”Jos yhtiökokouksen päätös tehdään uuden lain tultua voimaan, kokouskutsuun, kokousasiakirjoihin sekä kokoukseen ilmoittautumiseen ja osallistumiseen sovelletaan uutta lakia jo ennen sen voimaantuloa.”

Asianajajaliiton mukaan hallituksen muuta mahdollista toimivallan ylittävää päätöksentekoa kannattaisi LaV:n lausunnossa arvioida lyhyesti.

Arvio: Ehdotus ei liity lakiehdotukseen. Ei muutosta.

Keskustan mukaan esitys on tarpeellinen. On kuitenkin tärkeää, että HE:ssä säädettävät poikkeusmahdollisuudet asiamiehen sekä valtuutetun käytöstä ja etäosallistumisesta vaativat yhdistyksen hallituksen päätöksen.

Arvio: Otettu huomioon 5 §:n 2 ja 3 momentissa.

Kokoomus pitää esitystä kokonaisuutena hyvänä ja tarpeellisena. Esitystä on perusteltua muuttaa siten, että yhdistyksen kokousten pitäminen ja etäyhteyksien käyttö mainitulla tavalla mahdollistettaisiin syyskuun lopun sijaan vuoden loppuun saakka. Ei näe asiamiehen käyttöä soveltuvana keinona yhdistystoiminnassa, koska yhdistysdemokratia ei toteudu tällöin riittävällä tavalla. Ehdottaa esitystä muutettavaksi siten, että asiamiehen käyttöä yhdistyslain 21 §:stä ja 25 §:n 1 momentista poiketen ei mahdollisteta.

Arvio: Lakiehdotuksen voimassaolon ja sen jatkamisen osalta ks. arvio edellä SAK:n kommentin kohdalla. Ei muutosta.

Asiamiehen käytön mahdollistamista tilapäisesti sen sallivan sääntömääräyksen puuttumisesta huolimatta on pidetty tarpeellisena yhdistyskentällä (ks. myös muut lausunnot). Asiamiehen käyttäminen voi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun yhdistys ei voi jäsenkunta ja resurssinsa huomioon ottaen tarjota sähköistä etäosallistumista tai sähköisen etäosallistumisen järjestäminen ei ole tarkoituksenmukaista sen vuoksi, että vain yksi tai muutama riskiryhmiin kuuluva jäsen saisi näin osallistumismahdollisuuden. Hallituksen harkinnassa oleva asiamiehen käyttömahdollisuus voi tällöin olla toimiva vaihtoehto. Ei muutosta.

Valiokunnassa 17.4.2020 esille tulleet kysymykset ja niitä koskevat arviot

SDP:n puoluekokous siirretty pidettäväksi 22-24.8.2020. On epäselvää, salliiko yhdistyslain 17 §:n 2 momentin ehdotus myös puoluekokouksen pitämisen etäosallistumisen kautta?

Arvio: Yhdistyslain 17 §:n 2 momentista seuraa, että yhdistyksen kokousta vastaavassa puoluekokouksessa voi olla käytössä etäosallistumismahdollisuus kokouksen aikana. Yhdistyslaissa ja HE:ssä ei säännellä sellaisia puolueiden jäsenkokouksia, jotka ovat muuta kuin yhdistyslaissa tarkoitettuja yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksia.

Jos pandemia jatkuu eikä syksylläkään ole mahdollisuutta järjestää kokousta, onko mahdollista tai lakiin perustuvaa estettä sille, että yhdistys ei pidä kokouksia koko vuoden 2020 aikana? Toiseksi, onko estettä sille, että kevät ja syyskokoukset yhdistetään yhdeksi kokoukseksi?

Arvio: Kokouksen mahdollisen lisälykkäystarpeen osalta ks. edellä SAK:n ehdotuksesta mainittu.

Kokousten yhdistämisen osalta ks. edellä oleva arvio Asianajajaliiton kommenttiin jo päätettyjen kokouksen siirtojen laillisuudesta. Em. arvioissa kuvailtu kokonaisarviointi on tehtävä yhdistyskohtaisesti, minkä vuoksi ei ole perusteita kaavamaisesti todeta kaikkia lykkäyksiä jälkikäteen lainmukaisiksi.

Keskusteluissa nousi etäkuulemisten osalta esiin ”digiaavustaja” joka ei ole asiamies. Onko lakiin perustuvaa estettä, että digiaavustajaa/tukihenkilöä ei voisi käyttää? OM on ehdottanut valiokunnalle kirjausta, jonka perusteella ”voi esimerkiksi olla tarpeen sallia asiamiehen käyttäminen lakiehdotuksen 5 §:n 3 momentissa tarkoitetussa etäosallistumisessa”. Asiamies ja tekninen avustaja ovat kuitenkin eri asiat. Eikö ole mahdollista, että fyysiseen kokoukseenkin jonkunlainen avustaja voi tulla mukaan auttaen esim. pyörätuolin jne. kanssa? Voisiko kirjaukseen sisällyttää myös avustajan käytön?

Arvio: Ks. Asianajajaliiton asiamiehen käyttöä etäkokouksessa koskevan kommentin osalta edellä arvioitu. Jäsentä kokouksessa edustava asiamies ja kokoukseen osallistuvan jäsenen avustaja ovat eri tilanteita. Tarvittaessa valiokunnan lausunnon perusteluissa voidaan myös todeta (kopioitu em. arviosta tekstiehdotuksen yläpuolelta):

”Jos jäsenellä ei ole valmiuksia etäosallistumisvälineen käyttämiseen, hänellä voi käytännössä olla ”digiaavustaja” kokouksessa vaikka yhdistyslaki ei sitä nimenomaan salli-kaan, koska rajoituksen noudattamista ei käytännössä voi valvoa etäosallistumisessa.”

Voimassa olevassa yhdistyslaissa ei periaatteessa sallita edes pyörätuoliaavustajaa. Tällainen lisävaatimus ei liity kokoontumisia koskevien välttämättömien kokoontumisrajoitusten ja muiden terveydensuojeluvaatimusten noudattamisen edistämiseen.

Kuulemisessa nousi esiin uskonnollisten yhdyskuntien sääntömääräiset kokoukset keväällä ja kesällä 2020.

Arvio: Lainsäädännössä on suuri määrä eri ministeriöiden toimialoihin kuuluvia lakeja, joissa säädetään erilaisista kokouksista. Oikeusministeriö ei ole käytettävissä olevassa ajassa voinut selvittää ja koordinoida kaikki näihin lakeihin liittyviä väliaikaisen sääntelyn tarpeita. Pankit, vakuutusyhtiöt ym. on otettu käsiteltävänä olevaan esitykseen, koska niissä sovelletaan nimenomaisesti taustalakina oikeusministeriön toimialan lakeja tai ne ovat muuten ”lähi-ilmiöitä”. Esim. maa- ja metsätalousministeriön osalta on annettu erillinen esitys ja myös muiden ministeriöiden on arvioitava mahdollisen tilapäisen sääntelyn tarvetta. Oikeusministeriön tiedossa ei ole, mitä mahdollisia erityispiirteitä uskonnollisten yhdyskuntien kokouksiin liittyy eikä asiaa voida selvittää käytettävissä olevassa ajassa edes yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Tarvittaessa valiokunnan lausunnossa voidaan kiinnittää huomiota tällaiseen lainsäädäntötarpeeseen.

Lisäksi kuulemisessa nousi esiin ja oikeusministeriö vastasi kysymykseen yhdistyksen kokouksen päätöksen moiteperusteista. Yhtenä esimerkkinä keskustelussa nousivat esille tilanteet, joissa etäkokouksen osallistujalla ei ole tarvittavaa/toimivaa laitteistoa.

Arvio: Yhdistyslain 32 §:n 1 momentin mukaan päätöksen moittimisen edellytyksenä on, että päätöksentekoon liittyvä virhe on voinut vaikuttaa päätöksen sisältöön. Tästä seuraa, että esimerkiksi yhden tai muutaman jäsenen etäyhteyden katkeaminen kesken kokouksen ei ole käytännössä moiteperuste.

Käytännössä etäkokouksen osallistujan puutteelliseen laitteistoon liittyvien moiteperusteiden mahdollisuutta vähentää, ettei lakiehdotuksessa tarkoitettu etäosallistuminen ole pakollista ja se on hallituksen päätöksellä käytännössä mahdollista yhdistää menettelyyn, jossa jäsen valtuuttaa toisen henkilön osallistumaan kokoukseen puolestaan.

Valiokunnan kuulemisessa mainittiin myös Aluehallintovirastojen tartuntatautilain perusteella määräämä 10 hengen kokoontumisrajoitus ja kysyttiin, voiko yhdistyksen hallitus kokoontua, jos siinä on 11 jäsentä.

Arvio: Lakiehdotuksessa ei säännellä hallituksen kokouksia. Lakiehdotuksessa ei käsitellä nimenomaisesti tietyllä hetkellä voimassa olevia viranomaismääräyksiä, jotka voivat koronavirustilanteen kehittyessä muuttua. Yhdistyslain hallituksen toimintaa ja kokoontumista koskeva sääntely on niukkaa, mutta oikeustila on yhdistyskäytännössä sen suhteen selvä, että hallitus voi päättää asioista ns. ”sähköpostikokouksena” ilman, että kaikki jäsenet osallistuvat samaan aikaan tiettyssä paikassa pidettävään fyysiseen kokoukseen. Tarvittaessa on mahdollista yhdistää tiettyjen hallituksen jäsenten etäosallistuminen joko etukäteen tai kokouksen aikana myös sellaiseen hallituksen kokoukseen, jossa muut jäsenet ovat läsnä. Tällaisen päätöksenteon edellytyksenä on, että kaikille hallituksen jäsenille varataan tilaisuus osallistua asioiden käsittelyyn.

Koska voimassa oleva laki sallii jo pitkälle menevän hallituksen vapaamuotoisen päätöksenteon (vaikka tämä ei nimenomaisesti käy ilmi laista), asiasta ei ole tarpeen säätää erikseen. Käytännössä yli kymmenen jäsenen hallitukset ovat yhdistyksissä verrattain harvinaisia.